

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

AJ m.fl., ./ riksåklagaren ang. medhjälp till vapenbrott m.m.

(Hovrättens över Skåne och Blekinge dom den 19 februari 2013 i mål B 1803-12)

Högsta domstolen har, efter att ha meddelat prövningstillstånd, förelagt riksåklagaren att inkomma med svarsskrivelse i målet.

Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom.

Bakgrund

DS har dömts för vapenbrott, TM för anstiftan av vapenbrott och AJ för medhjälp till vapenbrott. Domstolarna har ansett att gärningarna har begåtts uppsåtligen. Påföljden har för var och en bestämts till villkorlig dom jämte 30 dagsböter.

Den gärningsbeskrivning som ligger till grund för de fällande domarna lyder enligt följande.

DS har den 24 oktober 2010 i Malmö i sin egenskap av reporter på tidningen E förvärvat en halvautomatisk pistol av fabrikat Crvena Zastava i kaliber 7,65 mm med tillhörande magasin och därefter innehavt vapnet genom att transportera det i bil i Malmö och förvara det på ett hotellrum. Han, liksom uppenbarligen den person han förvärvat vapnet av, har saknat rätt att inneha vapnet. Gärningen har begåtts uppsåtligen eller i vart fall av oaktsamhet.

TM har i sin egenskap av chefredaktör för tidningen E främjat gärningen genom att i samband med redaktionsmöte någon dag tidigare ta ställning till frågan om tidningens reporter skulle försöka förvärva ett illegalt vapen i Malmö och slutligen besluta att så skulle ske. Han har uppdragit åt DS att resa till Malmö och förvärva ett skjutvapen. Gärningen har begåtts uppsåtligen eller i vart fall av oaktsamhet.

AJ har i sin egenskap av tjänstgörande nyhetschef på tidningen E den 24 oktober 2010 även han främjat gärningen. Han har stått i kontakt med DS per telefon och

av honom fått förklarat för sig att det uppkommit en situation, där DS erbjudits att köpa ett vapen. AJ har då gett klartecken att genomföra köpet och uppmanat DS att ta vapnet med sig till hotellet. Gärningen har begåtts uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Överklagandet till Högsta domstolen

DS, TM och AJ yrkar i första hand att de ska frikännas och i andra hand att de ska meddelas påföljdseftergift. I allt fall yrkar de strafflindring.

Till grund för sin talan anför de i huvudsak följande.

DS bekräftar att han köpt ett vapen, men bestrider ansvar för brott. Hans handlande är inte straffbart eftersom

1. det brister i vapenlagens (1996:67) rekvisit ”utan att ha rätt till det”,
2. det föreligger i vapenlagens mening varken uppsåt eller oaktsamhet till innehav eller avsaknad av rätt till innehav av skjutvapen och
3. händelseförloppet är socialt adekvat med hänsyn till yttrandefrihetsintresset, intresset av rätt till information och med hänvisning till art. 10 i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen)

Om hans handlande är straffbart görs gällande att det finns skäl för påföljdseftergift.

TM har inte någon invändning mot det händelseförlopp som finns i gärningsbeskrivningen eller att han i och för sig skulle kunna betraktas som anstiftare. Han bestrider ansvar för brott under påstående att gärningen inte är straffbar i enlighet med vad som antecknats beträffande DS under punkterna 1-3 ovan. Om hans handlande är straffbart görs gällande att det finns skäl att meddela påföljdseftergift.

AJ bekräftar att DS köpt ett vapen. *AJ* bestrider ansvar för brott och gör gällande att handlingen inte varit straffbar i enlighet med vad som antecknats beträffande DS under punkterna 1-3 ovan. *Andras Johansson* hävdar också att hans deltagande i händelseförloppet inte är sådant att han kan anses som medhjälpare eller anstiftare. Om hans handlande är straffbart görs gällande att det finns skäl för påföljdseftergift.

Grunderna för min inställning

Straffstadgandet m.m.

I 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen (1996:67) stadgas att den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för

vapenbrott till fängelse i högst ett år. Av tredje stycket samma lagrum följer att om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vapenbrott utgör ett s.k. rent handlingsbrott. Med rent handlingsbrott avses sådant brott som för straffbarhet endast kräver handling eller underlåtenhet och inte någon effekt. En förutsättning för vapenbrott är således att någon olovligen innehar, överlåter eller lånar ut ett skjutvapen. Det krävs inte att innehavet, överlåtelser eller utlåningen dessutom leder till skada eller får någon annan effekt. (Landgren/Åberg, Vapenlagen. En kommentar, 2013 s. 196).

För rätt att inneha ett skjutvapen krävs antingen tillstånd eller att man omfattas av något eller några av de undantag som gäller från kravet på tillstånd (2 kap. 1 § vapenlagen. Se även Landgren/Åberg, a.a, s. 35 f.).

Enligt uttalanden i praxis krävs för innehav att personen har vapnet i sin besittning (se NJA 1999 s. 480, jfr även RH 2007:84). Detta innebär inte ett krav på att personen ska ta omedelbar befattning med vapnet utan det är tillräckligt om han eller hon har omedelbar kontroll eller rådighet över det.

Frågan om en kortvarig befattning med ett skjutvapen är att anse som innehav har prövats i rättsfallet RH 1996:163. Den tilltalade hade under omkring en halvtimme självständigt innehaft ett hagelgevär utan att vara berättigad till det. Hovrätten uttalade att straffbestämmelsen omfattar varje besittning till vapnet som inte är helt tillfällig. Som ett exempel på en besittning som faller utanför det straffbara området angav hovrätten den situationen att någon för en kort stund håller i ett skjutvapen åt den som är berättigad att inneha det medan denne knyter skorna.

Här kan också nämnas rättsfallet RH 2007:84. Den tilltalade hade i en annan persons bostad från ett bord tagit upp en oladdad revolver, hållit i vapnet under några sekunder och sedan lagt tillbaka det. Hovrätten fann att den tilltalades befattning med vapnet inte inneburit att han innehaft vapnet i den mening som avses i vapenlagen.

I fråga om påföljd har Högsta domstolen i flera avgöranden uttalat att olaga vapeninnehav av ett skjutvapen utgör brottslighet av sådan art att påföljden normalt bör bestämmas till fängelse (NJA 2002 s. 256 och NJA 2006 s. 145. Se även Landgren/Åberg a.a. s. 205 ff.).

Tryckfrihetsförordningen (TF)

I 1 kap. 4 § första stycket TF finns en instruktion till dem som har att tillämpa förordningen. I paragrafen stadgas att envar, vilken blivit förtrott att döma över missbruk av tryckfriheten eller eljest vaka över denna förordnings efterlevnad, bör därvid städse hava i åtanke att tryckfriheten utgör grundval för ett fritt

samhällsskick, alltid fästa sin uppmärksamhet mera på ämnets och tankens än på uttryckets lagstridighet, på syftet än på framställningssättet, samt i tvivelsmål hellre fria än fälla. En bestämmelse om ansvarsfrihet för anskaffande av uppgifter och underrättelse för offentliggörande i tryckt skrift finns i 1 § fjärde stycket samma kapitel. Denna ansvarsfrihet begränsas genom 9 § 5 punkten i nämnda kapitel, som klargör att utan hinder av TF gäller vad som i lag är stadgat om ansvar och ersättningsskyldighet som avser på det sätt vilket uppgift eller underrättelse anskaffats. (Motsvarande bestämmelser finns i yttrandefrihetsgrundlagen, YGL).

Enligt Hans-Gunnar Axberger är syftet med att grundlagsskydda anskaffandet av information i publiceringssyfte inte att det ska vara tillåtet att begå gärningar som i sig själva är brottsliga. Detta ter sig delvis självklart. Den som gör inbrott bör inte gå fri för att han eller hon varit ute efter information att publicera. Brott som med hänvisning till detta undantag kan beivras utan hinder av TF/YGL är stöld, hemfridsbrott, olaga tvång, olaga hot, dataintrång och olovlig avlyssning. En journalist som vid besök hos en myndighet olovandes plockar åt sig handlingar kan tveklöst straffas för egenmäktigt förfarande. Vissa brott som kan tänkas förekomma i journalistiskt efterforskningsarbete anses dock kunna vara straffria med hänvisning till anskaffarfriheten. Enligt förarbetena gäller det den som anstiftar en tjänsteman att bryta en tystnadsplikt. Detta öppnar för vissa gränsdragningsproblem. Det är t.ex. inte självklart vad som gäller beträffande bestickning, dvs. om anskaffaren betalar eller på annat sätt belönar en person i utbyte mot att denne lämnar ut information. I linje med vad som gäller för anstiftaren till brott mot tystnadsplikt torde dock detta omfattas av anskaffarfriheten och vara straffritt. Ett ytterligare argument för en sådan tolkning är att meddelarfriheten gäller även den som mot betalning låter sig mutas att lämna information till en journalist; detta utgör inte något meddelarbrott. (Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna 2012, s. 153 f.; jfr även prop. 1975/76:204 s. 98).

Europakonventionen

Rätten till yttrandefrihet behandlas i artikel 10 i Europakonventionen. I denna rättighet innefattas enligt punkt 1 bl.a. frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar. Enligt punkt 2 får, eftersom utövandet av de nämnda friheterna medför ansvar och skyldigheter, de underkastas sådana formföreskrifter, villkor, inskränkningar eller straffpåföljder som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till statens säkerhet, till den territoriella integriteten eller den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller för annans goda namn och rykte eller rättigheter, för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids eller för att upprätthålla domstolarnas auktoritet och opartiskhet.

Enligt min uppfattning torde punkt 1 även omfatta anskaffande av uppgifter. Möjligheten till bl.a. inskränkningar och straffpåföljder enligt

punkt 2 gäller dock självfallet även ett sådant förfarande.

De ändamål som räknas upp i artikel 10:2 är som framgår allmänna och vittomfattande. Vid frågor om ingrepp i yttrandefriheten är det därför ofta lätt att avgöra att ingreppet tjänat något av de angivna ändamålen. Den centrala frågan blir då ofta om ingreppet kan anses "nödvändigt i ett demokratiskt samhälle" för att tillgodose ändamålet. I detta hänseende tillämpar Europadomstolen allmänt sett den s.k. proportionalitetsprincipen. Därvid görs en avvägning mellan den enskildes intresse av yttrandefrihet och det allmänna eller enskilda intresse som motiverat ingreppet. Om ingreppet vid en sådan avvägning framstår som rimligt, är kravet på proportionalitet uppfyllt, och ingreppet kan då anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. En annan princip som tillmätts vikt av Europadomstolen är att staten skall åtnjuta en viss frihet att bedöma om ett ingrepp är nödvändigt. Denna frihet är särskilt stor när vitala statliga intressen står på spel. Domstolen är i sådana fall återhållsam med att underkänna åtgärder som vidtagits av lagstiftare och nationella domstolar (se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 4 uppl., 2012 s. 436).

Diskussionen om att införa en "parallelinstruktion"

I början av 1990-talet utreddes möjligheten att skapa en s.k. parallelinstruktion i brottsbalken (prop. 1993/94:130 s. 63 f.). Frågan aktualiserades i samband med arbetet med yttrandefrihetsgrundlagen (SOU 1983:70 s. 196 f., prop. 1986/87:151 s. 163 och prop. 1990/91:64 s. 109). I sitt av Riksdagen godkända betänkande (1990/91:KU21 s. 22) uttalade Konstitutionsutskottet att det finns skäl som talar för att det bör finnas ett allmänt formellt stöd för beaktande av de yttrandefrihetsintressen som kan finnas i vanliga brottmål. Avsikten med en sådan bestämmelse skulle alltså vara att ge de rättstillämpande organen ett uttryckligt stöd för att allmänt beakta yttrandefrihets- och informationsfrihetsintressena och att inskräpa vikten av att så sker. Enligt utskottets mening borde en eventuell sådan reglering tas in i den allmänna strafflagstiftningen i samband med den översyn av ansvarsfrihetsreglerna som aktualiserades genom Fängelsestraffkommitténs slutbetänkande (SOU 1988:7).

Riksdagens ställningstagande ledde till att det inom regeringskansliet utarbetades en promemoria, "PARALLELINSTRUKTION" Om tillgodoseendet av yttrandefrihetsintresset i vanliga brottmål (Ds 1991:78). I denna tecknas en bakgrund till frågan och det övervägs där olika tänkbara vägar att gå fram.

Enligt promemorian finns det tre alternativ när det gäller att föra in regler motsvarande instruktionen i brottsbalken. Man skulle kunna omformulera instruktionen till en ny allmän ansvarsfrihetsregel. Men det är också möjligt att låta den aktuella tanken mynna ut i en straffmättningsregel. Slutligen kan man för tillgodoseendet av det ifrågasvarande syftet tänka sig en allmän tolkningsregel för straffbestämmelser. I promemorian diskuteras sedan dessa

alternativ. Promemorians slutsats är emellertid att inget av alternativen uppfyller de krav som man bör ställa på straffrättslig lagstiftning.

De överväganden som gjordes i promemorian ledde fram till att en lagreglering om att yttrandefrihetsintresset ska beaktas i vanliga brottmål inte låter sig konstrueras på ett sätt som tillgodoser de krav som man bör ställa på lagstiftning av det aktuella slaget. Något förslag till en sådan lagstiftning lades alltså inte fram. I promemorian framhålls emellertid att det för domstolarna redan i dag finns stöd i lag för att ta hänsyn av det aktuella slaget. Det pekas på att det i de fall där frågan typiskt sett blir aktuell finns direkta lagbestämmelser som anger i vilken mån som yttrandefrihetsintresset skall beaktas. Vidare nämns i promemorian att det i 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken särskilt anges att gärningsmannens avsikter och motiv skall beaktas vid bestämmandet av ett brotts straffvärde och därmed vid både påföljdsvalet och straffmätningen. Promemorian avslutas med konstaterandet att de skäl som talar för en lagreglering på området inte är så starka som man i förstone kan tro. Man kan enligt promemorian knappast, med hänsyn till att yttrandefrihetsintresset och intresset av informationsfrihet även utan direkt lagstöd beaktas i rättstillämpningen, påvisa något behov av lagstiftning.

Någon parallellinstruktion infördes således inte. Även om regeringen anslöt sig till de tankegångar om yttrandefrihetens stora betydelse för samhällslivet och för vårt demokratiska system som föranledde det nyss nämnda uttalandet av Konstitutionsutskottet, ansåg regeringen att det inte var vare sig behövligt eller lämpligt att genomföra en lagreglering av det slag som ifrågasatts. Regeringen ville dock, liksom för övrigt görs i promemorian, peka på vikten av att den straffrättsliga lagstiftningen utformas på ett sätt som tillgodoser de höga krav som man måste ställa på denna. Med hänsyn dels till svårigheterna att hitta en tillfredsställande lösning, dels till att redan dagens lagstiftning om ansvar, straffmätning och påföljdsval ger utrymme för att beakta det angivna intresset, fann regeringen således inte skäl att lägga fram något förslag om införande av parallellinstruktion i brottsbalken. Regeringen ansåg inte heller att det fanns skäl att vidare utreda frågan (prop. 1993/94: 130 s. 65 f.).

Social adekvans

Social adekvans är en dogmatisk ”slasktratt” eller ”säkerhetsventil”, som bör användas uteslutande om man inte kan förklara ansvarsfriheten med stöd av andra regler och principer som är bättre förankrade i straffsystemet. Utan en möjlighet att åberopa principen om social adekvans skulle det inte vara möjligt att fria från ansvar i en rad fall där kravet på gärningsculpa är uppfyllt, men där det inte går att finna stöd i givna regler för att anse gärningen vara rättsenlig, men där det ändå framstår som orimligt och oavsiktligt att straffrättsligt ingripande ska ske. Begreppet social adekvans står för en juridisk slutsats (brott ska inte anses föreligga) och inte för ett argument eller skäl för att inte anse brott föreligga. Fråga är om en beteckning som vi sätter på resultatet av

argumentationen, inte en faktor som, genom att den förs in i argumentationen bestämmer resultatet. (Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2 uppl. 2013 s. 254 f.).

Min bedömning

Media har en viktig roll i ett öppet och demokratiskt samhälle för att skildra och granska olika samhällsföreteelser. Inte sällan är det mediernas beskrivningar av missförhållanden i samhället som leder fram till att dessa blir föremål för politisk diskussion och att åtgärder vidtas för att komma till rätta med problemen. Det är bland annat mot denna bakgrund angeläget att värna möjligheterna för journalister och andra att inhämta information och upplysningar för publicistiska ändamål.

I tryckfrihetsförordningen och i yttrandefrihetsgrundlagen finns ett utförligt reglerat skydd för såväl informationsfriheten som yttrandefriheten. Omfattningen av detta skydd har varit föremål för överväganden vid ett flertal tillfällen varvid motstående intressen noggrant har vägts mot varandra. Detta talar enligt min mening för att gällande lagstiftning tillsammans med befintlig rättspraxis ger uttryck för en adekvat avvägning mellan de olika intressen som gör sig gällande på området liksom att regelsystemet står i samklang med motsvarande rättighetsskydd i Europakonventionen.

När det gäller tryckta skrifter och därmed jämställda medier innefattar skyddet för yttrandefriheten att en särskild processuell ordning tillämpas för att pröva frågor om tryckfrihetsbrott. Dessa regler är inte tillämpliga i detta mål. Åtalet ska alltså prövas i en ordinär process och i förhållande till de straffrättsliga regler som gäller generellt. Detta utesluter emellertid inte att kan finnas anledning att beakta det syfte som legat bakom de åtalade gärningarna samt det sammanhang i vilket de har begåtts.

Tingsrätten har i sin dom redovisat vad som är utrett i målet och ansett det vara ställt utom rimligt tvivel att DS, TM och AJ handlat i enlighet med åklagarens gärningsbeskrivningar (se tingsrättens dom s. 23-24).

Tingsrätten har när det gäller *innehavet* av vapnet bl.a. uttalat att det är utrett att DS innehaft vapnet under en inte helt obetydlig tid och att han också har transporterat det genom Malmö. Även om det finns anledning att anta att vapnet förvärvats med medel från E och för Es räkning medför detta inte att DS kan anses ha innehaft vapnet på ett sätt som gör att han kan undgå ansvar för vapenbrott. Enligt tingsrätten måste han betraktas som självständig, tillståndspliktig innehavare av vapnet. (Tingsrättens dom s. 25).

När det gäller frågan om de tilltalades *uppsåt* uttalar tingsrätten att försvaret redovisat olika fall där journalister undgått åtal för vapenbrott vid hantering av vapen. Inledningsvis påpekar tingsrätten att dessa fall inte kan anses

prejudicerande. När TM fört diskussioner om förvärv, har han talat om illegala vapen. Avsikten har också varit att reportaget skulle handla om illegal vapenhantering. Enligt tingsrätten måste TM därför ha varit medveten om att det var en brottslig gärning som skulle begås och han har därmed handlat uppsåtligen. Enligt tingsrätten måste även AJ ha varit fullt medveten om ett illegalt förvärv av vapen och därmed också han handlat uppsåtligen. Enligt tingsrätten har DS involverat sig i uppenbart kriminella kretsar och han har inte haft tillstånd att inneha vapen. Han måste ha förstått att det var en brottslig gärning han begick och måste anses ha handlat med uppsåt. (Tingsrättens dom s. 26).

Hovrätten har instämt i tingsrättens bedömningar enligt ovan. Vad gäller AJ uttalar hovrätten bl.a. att han var den som förklarade uppdraget för DS den 24 oktober 2010, att han därefter hade täta kontakter med DS för att kontrollera hur uppdraget framskred och för att säkerställa DSs säkerhet samt att han under själva köpet även var uppkopplad per telefon. Vidare framgår att han och DS under eftermiddagen diskuterade hur överlämnandet av vapnet till polisen skulle gå till samt att de därvid bestämde att DS först skulle transportera vapnet till fotografens hotell och därefter ringa sin kontakt hos polisen för att arrangera överlämnandet. Slutligen framgår att han efter det att köpet hade genomförts bekräftade för DS att denne skulle överlämna vapnet till polisen i enlighet med vad som tidigare hade bestämts. Hovrätten fann därmed utrett att även AJ handlat i enlighet med åklagarens gärningspåstående. (Hovrättens dom s. 4-5).

Jag instämmer i domstolarnas bedömningar av vad som är utrett i målet och att de tilltalade - med utgångspunkt i kravet på tillstånd enligt 2 kap. 1 § vapenlagen - uppsåtligen har handlat i enlighet med åklagarens gärningspåståenden.

Frågan är då om de tilltalades handlande objektivt sett inte ska anses utgöra brott på den grunden att innehavet av vapnet - med hänsyn till yttrandefrihetsintresset - inte ska anses ha varit obehörigt, eller om det annars, till följd av nämnda intresse, finns någon grund för ansvarsfrihet.

I NJA 1985 s. 893 prövades frågan om begränsning av ansvar för upphovsrättsintrång till förmån för motstående yttrandefrihetsintresse. Högsta domstolen uttalade i nämnda rättsfall bl.a. följande.

Det torde emellertid förhålla sig så att domstolarna har befogenhet att även utan uttryckligen angivet stöd i lag förklara ett annars straffbart handlande straffritt, när den uppkomna situationen är atypisk och knappast förutsedd av lagstiftaren samt starka motskäl kan åberopas mot en kriminalisering.

Det står samtidigt klart att en befogethet för domstolarna att godta undantagssituationer - vid sidan av de sedan länge vedertagna straffrihetsgrunderna - måste utnyttjas med största försiktighet. För detta talar självfallet i första hand nödvändigheten av att visa respekt för lagstiftarens bestämmanderätt. Men också hänsyn till legalitetsprincipen inom straffrätten ger ett klart företräde åt lagreglering av undantagssituationerna framför en fri rättsbildning inom domstolarna. Det ter sig visserligen mindre betänkligt att i friande riktning avvika från lagtexten i ett straffbud. Ser man saken i ett framtida perspektiv, innebär emellertid en vidareutveckling genom praxis att medborgarna kommer att sväva i större ovisshet om avgränsningen av det straffbara området än annars, eftersom domstolspraxis, allmänt sett, är mera svårtillgänglig och svårgripbar än en författningsreglering.

I fråga om straffbestämmelser med ett mera allmänt, koncentrerat och abstrakt innehåll, av den typ som förekommer i BrB, måste man inte så sällan räkna med ej direkt utsagda undantag från det straffbara området. Här har ofta lagstiftaren själv genom att sätta in uttryck som olovligen eller obehörigen gett klartecken till att hänsyn tas till ej på förhand definierade grunder för att utesluta straffbarhet.

I NJA 2012 s. 342 som bl.a. gällde frågor om anonymitetsskyddet och instruktionen enligt tryckfrihetsförordningen samt om yttrandefriheten enligt Europakonventionen uttalade Högsta domstolen bl.a. att instruktionen i 1 kap. 4 § TF inskräper betydelsen av vissa principer som i och för sig skulle gälla ändå. Framför allt är det fråga om att tryckfrihetens betydelse och särskilda villkor ska beaktas noggrant. Instruktionen innebär inte att man kan lätta på kraven, när det gäller att pröva om rekvisiten i en straffbestämmelse är uppfyllda eller inte. Den har i första hand betraktats som en tolkningsregel för oklara fall, inte som en grund för frihet från straffrättsligt ansvar (se p. 13).

Oavsett vilket angreppssätt man väljer torde den gemensamma nämnan vara om det vid en intresseavvägning mellan yttrande- och informationsfrihet, sett i ljuset av Europakonventionen, på den ena sidan och bestämmelserna i vapenlagen på den andra sidan, kan anses befogat att motta och hantera ett skjutvapen på det sätt som nu skett. Lika med domstolarna är det min uppfattning att det vid denna intresseavvägning bör beaktas dels att det här är fråga om brott som i normalfallet förskyller fängelse, dels att det knappast kan ha varit nödvändigt för AJ, TM och DS att genomföra köpet och den senare transporten för att få information om utbudet av illegala vapen i Malmö.

En generell regel om ansvarsfrihet med hänsyn till ett journalistiskt syfte skulle också vara mycket svår att avgränsa. För det första uppkommer frågan om vilka brottstyper som skulle omfattas. Skulle t.ex. ansvarsfrihet anses gälla även vid förvärv av narkotika i syfte att visa att sådan finns enkelt tillgänglig?

För det andra måste avgöras vilken krets av personer som skulle kunna komma ifråga för ansvarsfrihet. Ska undantaget omfatta endast anställda vid större etablerade mediaföretag eller ska det även gälla frilansjournalister, innehavare av utgivningsbevis för nätmedier, bloggare etc. För att fylla sin funktion måste ett undantag från ansvar för gärningar inom ramen för journalistisk verksamhet vara i hög grad förutsebart. Detta ställer krav på att undantaget är tydligt formulerat och väl underbyggt av uttryckliga överväganden. Sammantaget talar detta emot att nu aktuella gärningar skulle omfattas av ansvarsfrihet med hänsyn till social adekvans.

Sammanfattningsvis instämmer jag således i domstolarnas bedömningar av skuldfrågan och anser lika med dem att ingen av de grunder för ansvarsfrihet som försvaret har gjort gällande kan anses föreligga här. Jag vill i detta sammanhang också framhålla att den omständigheten att AJ, TM och DS oriktigt trott att någon rättslig grund för ansvarsfrihet förelegat inte utesluter uppsåt (jfr Berggren m.fl., Brottsbalken. En kommentar [1 juli 2013, Zeteo], inledningen till 24 kap.).

De omständigheter som AJ, TM och DS har anfört som skäl för sitt överklagande, liksom det allmänna intresset av att värna informations- och yttrandefriheterna, bör istället kunna beaktas vid bestämmande av påföljden. Enligt 29 kap. 1 § andra stycket brottsbalken ska vid bedömningen av straffvärdet bland annat beaktas gärningsmannens avsikter och motiv. Vid straffmätningen ska rätten enligt 29 kap. 5 § brottsbalken utöver brottets straffvärde i skälig omfattning beakta bland annat om den tilltalade efter förmåga sökt förebygga eller avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet, om den tilltalade frivilligt angett sig, eller om någon annan omständighet föreligger som påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar. Enligt andra stycket i paragrafen får rätten om särskilda skäl påkallar det döma till lindrigare straff än vad som är förskrivet för brottet.

Som hovrätten har framhållit är vapenbrott ett brott av sådan art som normalt ska leda till ett fängelsestraff. Hovrätten har beaktat de förmildrande omständigheterna genom att istället bestämma påföljden för envar av de tilltalade till villkorlig dom och böter.

Innehavet av vapnet, som var oladdat, varade under förhållandevis kort tid. Annat syfte har inte förelegat än att skapa underlag för en nyhetsartikel. Enligt vad som framkommit har vissa åtgärder vidtagits för att förhindra att vapnet skulle komma till olovlig användning. Avsikten har redan från början varit att vapnet skulle överlämnas till polisen.

Huruvida de förmildrande omständigheterna i tillräcklig grad har beaktats genom påföljdsvalet är ytterst en bedömningsfråga. Jag ser inte någon

anledning att inta någon annan ståndpunkt i målet än att tingsrätten och hovrätten har gjort en riktig bedömning. Lika med domstolarna anser jag att det inte är uppenbart oskäligt att döma till påföljd och jag motsätter mig därför att påföljdseftergift meddelas med stöd av 29 kap. 6 § brottsbalken (jfr NJA 1982 s. 621).

Sammanfattningsvis är det min uppfattning att hovrättens dom ska fastställas.

Bevisning m.m.

Jag har tagit del av försvarets bevisuppgift och noterar därvid att det från försvarets sida åberopas samma bevisning som i underinstanserna. Då de faktiska omständigheterna i allt väsentligt synes vara ostridiga kan ifrågasättas nödvändigheten av att i Högsta domstolen åberopa bevisning. För det fall försvaret vidhåller sin bevisuppgift åberopas även från min sida samma bevisning som i underinstanserna (se bilaga 1 till tingsrättens dom). Bevisningen åberopas genom hänvisning till bild- och ljudupptagningarna av förhören vid tingsrätten samt till den skriftliga bevisningen (fup s. 7-11).

Jag påkallar inte någon huvudförhandling.

Anders Perklev

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum Malmö
Malmö åklagarkammare (AM-171238-10)
Kammaråklagaren Jörgen Larsson